

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 2024

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISBN: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Fecr

Yayın No | Publication Number: 1176

Kitap Adı : Modern Orta Doğu Tarihi

Alt Başlık : Napolyon İşgali'nden Günümüze

Book Title : A History of the Modern Middle East

Subtitle : From the Napoleonic Occupation to the Present Day

ISBN : 9786258910346

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258910346

Yazar | Author: Mehmet Akif Koç | orcid.org/0000-0001-5179-6027

Yayına Hazırlayanlar | Prepared for Publication by

Elif Ensari | orcid.org/0000-0001-7732-4634

Edip Hakkı Erdem | orcid.org/0009-0002-7480-4127

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 368 (xiv+354)

Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül | September 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HBJF1 - Orta Doğu tarihi | Middle Eastern history

BISAC: HIS026000 - Tarih / Orta Doğu / Genel | History / Middle East / General

THEMA: NHG - Orta Doğu tarihi | Middle Eastern history

LC Classification: DS62.4 - Orta Doğu tarihi, 1517 sonrası | Middle East—History—1517-

DEWEY: 956 - Orta Doğu (Yakın Doğu) tarihi | Middle East (Near East) history

WoS Category: Tarih | History

WoS Citation Topics Meso: 10.144 - Modern Tarih | Modern History

WoS Citation Topics Micro: 10.144.2343 - Küresel Tarih | Global History

Scopus Subject Areas: 1202 - Tarih | History

Atıf Bilgisi | Cite as: Koç, Mehmet Akif. *Modern Orta Doğu Tarihi: Napolyon İşgali'nden Günümüze*. FCR Yayın Ltd.-Fecr, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Modern Orta Doğu Tarihi

-Napolyon İşgali'nden Günümüze-

Mehmet Akif KOÇ

Yayına Hazırlayanlar

Elif ENSARİ

Edip Hakkı ERDEM

Ankara 2026

Yazar Hakkında | About the Author

Mehmet Akif KOÇ

1982 yılında doğdu. ODTÜ İktisat bölümünde lisans eğitimini tamamladı. Uluslararası Güvenlik alanında yüksek lisans, Orta Doğu Çalışmaları sahasında doktorasını tamamladı. Orta Doğu tarihi ve jeopolitiği, Türkiye-İran ilişkileri, Arap-İsrail ihtilafı, İran dış politikası ve kültürel hayatı, Orta Doğu'da devlet-dışı aktörler, Orta Doğu'nun siyasi tarihi ve uluslararası ekonomi-politiği konularında akademik faaliyetlerini sürdürmektedir. İyi derecede İngilizce ve Farsça bilmektedir.

Kendi telif eserleri ve editörlük çalışmalarının yanı sıra; Farsça ve İngilizceden tarih, edebiyat, uluslararası ilişkiler ve hatırat türlerinde kitap çevirileri bulunmaktadır. İçlerinde Ekopolitik, Fokus+, Karar, Yeni Arayış, Politik Yol, DW, T24, Daktilo 1984, Perspektif gibi mecraların da bulunduğu çok sayıda platformda köşe yazıları ve analizleri yayınlanmaktadır. Matbuat Yayın Grubu (Matbuat, İyidüşün, Paspartu ve 40İkindi Yayınları) markası altında genel yayın yönetmeni olarak kültür yayıncılığı faaliyetlerini sürdürmektedir.

Born in 1982, Mehmet Akif Koç completed his undergraduate studies in the Department of Economics at Middle East Technical University (METU). He received his Master's degree in International Security and his PhD in Middle Eastern Studies. His academic pursuits focus on Middle Eastern history and geopolitics, Arab-Israeli conflict, Turkey-Iran relations, Iranian foreign policy and cultural life, non-state actors in the Middle East, the political history of the region, and its international political economy. He is fluent in English and Persian.

In addition to his authored books and editorial works, he has translated numerous books from Persian and English spanning history, literature, international relations, and memoirs. His columns and analyses have appeared in various media platforms, including Ekopolitik, Fokus+, Karar, Yeni Arayış, Politik Yol, DW, T24, Daktilo 1984, and Perspektif. He currently serves as the Editor-in-Chief at Matbuat Publishing Group (encompassing Matbuat, İyidüşün, Paspartu, and 40İkindi Press), where he continues his cultural publishing activities.

Kitap Hakkında

Modern Orta Doğu Tarihi -Napolyon İşgali'nden Günümüze-

Modern Orta Doğu tarihi, esasen kavramsal ve dönemsel düzlemde, Orta Doğu'nun yaklaşık son iki yüz otuz yıllık serancamını konu edinmektedir. Bu süreç, 1798 yılında Napolyon Bonapart'ın Mısır'ı işgaliyle başlamış olup, Orta Doğu'nun modern dönem çerçevesini şekillendiren tarihsel gelişmeleri kapsamaktadır. Fakat Orta Doğu'nun coğrafi sınırları sabit değildir; bölgeye ilişkin Doğu'da ve Batı'daki farklı yaklaşımlar bu coğrafyayı (ve kavramı) farklı şekillerde tanımlamaktadır. Kimi tanımlarda bölge, Fas'tan başlayarak Tacikistan'a, Afganistan ve Pakistan'a kadar uzatılmakta; kimi yaklaşımlarda ise Levant ve Arap Yarımadası (Lübnan, İsrail, Suriye, Suudi Arabistan, Yemen, Körfez Emirlikleri ve Irak) ile sınırlı tutulmaktadır.

Bu çalışma kapsamında ise, Orta Doğu daha geniş bir anlamda ele alınacak, ancak Afganistan bu kapsamın dışında bırakılacaktır. Doğu sınırında İran dâhil edilecek, kuzeyde ise Türkiye ile sınırlı tutulacaktır. Bölgenin batı sınırı Fas'a kadar genişletilmeyip Cezayir ve Tunus ile sınırlı kalınacaktır. Zira bu hattın batısındaki bölgeler hem tarihsel bağlamda hem de modern dönemde çoğunlukla bu analiz kapsamında yer almamaktadır. Böylelikle, metodolojik olarak ve bölgesel gelişmelerdeki aktörlükleri çerçevesinde Modern Orta Doğu tarihine dört temel coğrafi eksen üzerinden yaklaşılacaktır: Osmanlı Devleti (Türkiye), İran, Mısır ve Suriye. Bu dört merkez, modern Orta Doğu'nun oluşumunda belirleyici rol oynamış olup, bu çerçevede incelemenin omurgasını oluşturmaktadır. Buna ek olarak, İsrail, Suudi Arabistan, Yemen, Libya ve Irak gibi ülkeler, dönemin siyasi konjonktürüne bağlı olarak belirli bölümlerde ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

Modern Orta Doğu tarihinin başlangıcı genellikle, 1789 Fransız Devrimi sonrasında gelişmelerle birlikte anılmakta olup, onu takip eden 1798 Mısır Seferi bu dönemin eşik noktası olarak kabul edilmektedir. Haçlı Seferleri'nden asırlar sonra, Napolyon Bonapart'ın Devrim sonrası kurulan Fransız Direktörlüğü (Direktüvar) adına ve sömürgeci hayallerle Orta Doğu'ya yönelmesi ve ardından İngilizlerin de bölgeye ilk kez as-

keri olarak ayak basması, bu sürecin öncelikli dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu çerçevede Orta Doğu açısından da modern dönem, 1800'lerin başı itibarıyla başlamaktadır.

Bu bağlamda, elinizdeki çalışmanın ilk bölümünde Orta Doğu'nun İslam'ın doğuşundan 1798 yılına kadarki tarihsel süreci genel hatlarıyla ele alınacaktır. Zira bölgenin bugünkü sosyo-politik ve kültürel yapısını şekillendiren temel dinamikler, büyük ölçüde İbrahimî dinlerin tarihiyle paralel bir gelişim göstermiştir. Fakat bu çalışmada çok erken dönemlere odaklanmaktan ziyade İslam dininin doğuşundan itibaren Orta Doğu'nun tarihsel biçimlenişi genel hatlarıyla ele alınacaktır. Bu süreç incelenirken de kronolojik bir sıralama yerine tematik bir yaklaşım benimsenecektir. Tek tek ülkelerin tarihsel gelişimi ekseninde ilerlemek yerine, modern Orta Doğu'yu şekillendiren temel dinamikler ve belirleyici parametreler üzerinde durulacaktır. Bu çerçevede, bölgenin yapısal dönüşümünü açıklayan siyasi, toplumsal ve kültürel etkenler bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Orta Doğu; Siyasi Tarih; Arap-İsrail İhtilafı; Milliyetçilik; İslamcılık; Dış Politika

About the Book

A History of the Modern Middle East

-From the Napoleonic Occupation to the Present Day-

Modern Middle Eastern history essentially examines the trajectory of the Middle East over roughly the past two hundred and thirty years, both on a conceptual and a periodic plane. This process begins with Napoleon Bonaparte's invasion of Egypt in 1798 and encompasses the historical developments that shaped the framework of the modern era in the Middle East. However, the geographical boundaries of the Middle East are not fixed; varying perspectives in both the East and the West define this geography (and the concept itself) in different ways. While some definitions extend the region from Morocco all the way to Tajikistan, Afghanistan, and Pakistan, others limit it to the Levant and the Arabian Peninsula (Lebanon, Israel, Syria, Saudi Arabia, Yemen, the Gulf Emirates, and Iraq).

Within the scope of this study, the Middle East is approached in a broader sense, though Afghanistan is excluded from this purview. Iran is included on the eastern border, while the northern boundary is limited to Turkey. The western boundary of the region is not extended as far as Morocco, remaining confined to Algeria and Tunisia, as the territories west of this line predominantly fall outside the scope of this analysis both in historical context and in the modern period. Consequently, from a methodological standpoint and within the framework of their agency in regional developments, Modern Middle Eastern history is approached through four principal geographical axes: the Ottoman Empire (Turkey), Iran, Egypt, and Syria. These four centers have played a decisive role in the formation of the modern Middle East and thus constitute the backbone of this inquiry. In addition, countries such as Israel, Saudi Arabia, Yemen, Libya, and Iraq will be examined in detail in specific chapters depending on the political conjuncture of the period. The beginning of modern Middle Eastern history is generally associated with the developments following the 1789 French Revolution, with the ensuing 1798 Egyptian Expedition accepted as the threshold of this era. Centuries after the Crusades, Napoleon Bonaparte's orientation toward the Middle East on behalf of the post-Revolutionary French Directory

with colonial ambitions, followed by the initial military intervention of the British in the region, are regarded as the primary turning points of this process. In this context, the modern era for the Middle East begins as of the early 1800s.

Accordingly, the first chapter of this book outlines the historical trajectory of the Middle East from the advent of Islam up to the year 1798. This is because the fundamental dynamics shaping the region's current socio-political and cultural structure have developed largely in parallel with the history of the Abrahamic religions. However, rather than focusing on very early periods, this study outlines the historical formation of the Middle East starting from the emergence of Islam. In examining this process, a thematic approach is adopted instead of a chronological ordering. Rather than proceeding along the historical evolution of individual countries, the study emphasizes the core dynamics and determinative parameters that shaped the modern Middle East. Within this framework, the political, social, and cultural factors explaining the structural transformation of the region are analyzed from a holistic perspective.

Keywords: Middle East; Political History; Arab-Israeli Conflict; Nationalism; Islamism; Foreign Policy

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	xi
BİRİNCİ BÖLÜM	
MODERN ORTA DOĞU'YU ORTAYA ÇIKARAN TARİHSEL, KÜLTÜREL ve POLİTİK DİNAMİKLER	1
İKİNCİ BÖLÜM	
MODERN DÖNEM ve ORTA DOĞU'DA DEĞİŞEN SOSYOLOJİ	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
I. DÜNYA SAVAŞI ve OSMANLI DÜZENİNİN SONU	45
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE AVRUPALILARIN BÖLGEDEKİ TESİRİ [1918-1945]	69
BEŞİNCİ BÖLÜM	
II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI DÖNEM ve AVRUPA DÜZENİNİN SONU, İSRAİL'İN KURULUŞU	95
ALTINCI BÖLÜM	
YENİ BAĞIMSIZ DEVLETLERİN ORTAYA ÇIKIŞI, MİLLİYETÇİLİK ve BAAS TECRÜBESİ	117
YEDİNCİ BÖLÜM	
SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ, SÜPER GÜÇLERİN BÖLGEDEKİ REKABETİ, ARAP-İSRAİL SAVAŞLARI	141
SEKİZİNCİ BÖLÜM	
MİLLİYETÇİLİĞİN KRİZİ ve İSLAMCI AKTÖRLERİN YÜKSELİŞİ	177
DOKUZUNCU BÖLÜM	203
1973 PETROL AMBARGOSU, 1979 İRAN DEVRİMİ VE İRAN-IRAK SAVAŞI	203

ONUNCU BÖLÜM

ARAP-İSRAİL İHTİLAFI, İNTİFÂDA ve 1990'LARDAKİ BARIŞ SÜRECİ 227

ON BİRİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ'IN SONA ERİŞİ, KÖRFEZ SAVAŞI ve 1990'LARIN SONU 247

ON İKİNCİ BÖLÜM

ABD ETKİSİ ve 2001 AFGANİSTAN – 2003 IRAK İŞGALLERİ 263

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2010'LARDA ARAP BAHARI'NA GİDEN SÜREÇ, İSYANLAR ve
TOPLUMSAL HUZURSUZLUKLAR 289

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

2020'LERDEN İLERİYE DOĞRU BAKMAK: BÖLGENİN
GELECEĞİNE DAİR PROJEKSİYONLAR 317

KAYNAKÇA ve İLERİ OKUMA ÖNERİLERİ 341

DİZİN 347

ÖN SÖZ

Modern Orta Doğu tarihi, esasen kavramsal ve dönemsel düzlemde, Orta Doğu'nun yaklaşık son iki yüz otuz yıllık serancamını konu edinmektedir. Bu süreç, 1798 yılında Napolyon Bonapart'ın Mısır'ı işgaliyle başlamış olup, Orta Doğu'nun modern dönem çerçevesini şekillendiren tarihsel gelişmeleri kapsamaktadır. Fakat Orta Doğu'nun coğrafi sınırları sabit değildir; bölgeye ilişkin Doğu'da ve Batı'daki farklı yaklaşımlar bu coğrafyayı (ve kavramı) farklı şekillerde tanımlamaktadır. Kimi tanımlarda bölge, Fas'tan başlayarak Tacikistan'a, Afganistan ve Pakistan'a kadar uzatılmakta; kimi yaklaşımlarda ise Levant ve Arap Yarımadası (Lübnan, İsrail, Suriye, Suudi Arabistan, Yemen, Körfez Emirlikleri ve Irak) ile sınırlı tutulmaktadır.

Bu çalışma kapsamında ise, Orta Doğu daha geniş bir anlamda ele alınacak, ancak Afganistan bu kapsamın dışında bırakılacaktır. Doğu sınırında İran dâhil edilecek, kuzeyde ise Türkiye ile sınırlı tutulacaktır.¹ Bölgenin batı sınırı Fas'a kadar genişletilmeyip Cezayir ve Tunus ile sınırlı kalınacaktır. Zira bu hattın batısındaki bölgeler hem tarihsel bağlamda hem de modern dönemde çoğunlukla bu analiz kapsamında yer almamaktadır. Böylelikle, metodolojik olarak ve bölgesel gelişmelerdeki aktörlükleri çerçevesinde Modern Orta Doğu tarihine dört temel coğrafi eksen üzerinden yaklaşılacaktır: Osmanlı Devleti (Türkiye), İran, Mısır ve Suriye. Bu dört merkez, modern Orta Doğu'nun oluşumunda belirleyici rol oynamış olup, bu çerçevede incelemenin omurgasını oluşturmaktadır. Buna ek olarak, İsrail, Suudi Arabistan, Yemen, Libya ve Irak gibi ülkeler, dönemin siyasi

¹ Türkiye, Osmanlı Devleti'nden bu yana tarihsel, etnik, mezhepsel, politik, askerî ve coğrafi bağlamlarda bölgenin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilecektir. Türkiye'nin bu bölgedeki varlığı, sadece tarihsel bir miras değil, aynı zamanda güncel bir zorunluluk olarak da değerlendirilmektedir; zira bu coğrafyanın dışında kalma seçeneği, mevcut şartlarda gerçekçi değildir.

konjonktürüne bağlı olarak belirli bölümlerde ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

Modern Orta Doğu tarihinin başlangıcı genellikle, 1789 Fransız Devrimi sonrasında gelişmelerle birlikte anılmakta olup, onu takip eden 1798 Mısır Seferi bu dönemin eşik noktası olarak kabul edilmektedir. Napolyon Bonapart'ın Devrim sonrası kurulan Fransız Direktörlüğü (Direktuvar) adına ve sömürgeci hayallerle Orta Doğu'ya yönelmesi ve ardından İngilizlerin de bölgeye ilk kez askerî olarak ayak basması, bu sürecin öncelikli dönüm noktası olarak görülmektedir. Bu çerçevede Orta Doğu açısından da modern dönem, 1800'lerin başı itibarıyla başlamaktadır.

Bu bağlamda, elinizdeki çalışmanın ilk bölümünde Orta Doğu'nun İslam'ın doğuşundan 1798 yılına kadarki tarihsel süreci genel hatlarıyla ele alınacaktır. Zira bölgenin bugünkü sosyo-politik ve kültürel yapısını şekillendiren temel dinamikler, büyük ölçüde İbrahimî dinlerin tarihiyle paralel bir gelişim göstermiştir. Fakat bu çalışmada çok erken dönemlere odaklanmaktan ziyade İslam dininin doğuşundan itibaren Orta Doğu'nun tarihsel biçimlenişi genel hatlarıyla ele alacaktır. Bu süreç incelenirken de kronolojik bir sıralama yerine tematik bir yaklaşım benimsenecektir. Tek tek ülkelerin tarihsel gelişimi ekseninde ilerlemek yerine, modern Orta Doğu'yu şekillendiren temel dinamikler ve belirleyici parametreler üzerinde durulacaktır. Bu çerçevede, bölgenin yapısal dönüşümünü açıklayan siyasi, toplumsal ve kültürel etkenler bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilecektir.

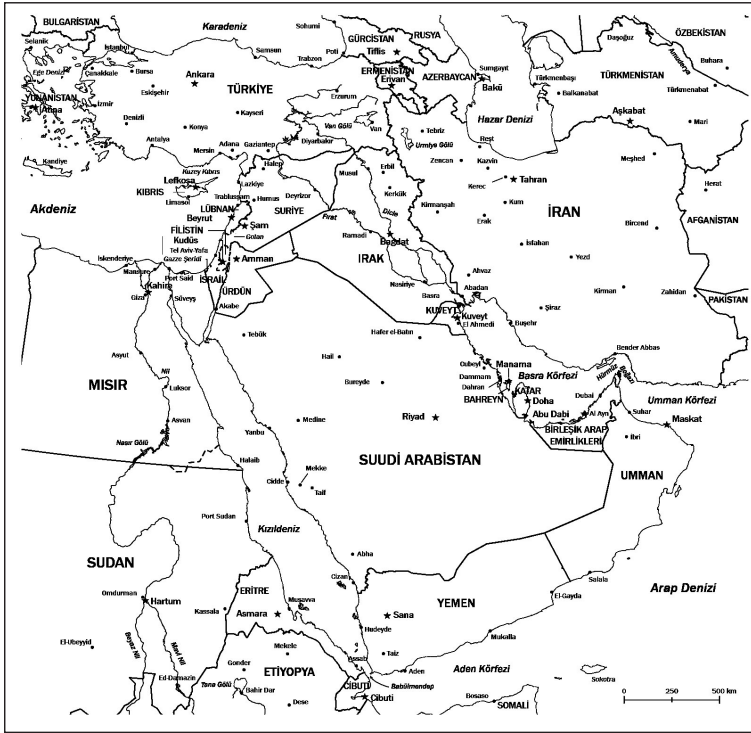
Bu çalışma temelinde, 2023-24 yıllarında Ankara'da gerçekleştirildiğimiz Modern Orta Doğu Seminerleri serisinin 14 bölümlük ilk aşamasında “Modern Orta Doğu Tarihi” programının ders notlarından yola çıkılarak hazırlanmıştır. Bu nedenle metnin dilinin genel okuyucuya hitap edecek şekilde kolay okunur ve takip edilebilir hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla yoğun bir akademik dipnot ve atıf kullanımından özellikle kaçınılmış,

gerekli yerlerde açıklayıcı dipnotlarla iktifa edilmiştir. Metinde bahsedilen kitaplar ilgili dipnotlarda verilmiş, bunlar toplu bir şekilde kitabın sonuna eklenen “Kaynakça ve İleri Okuma Önerileri” bölümünde okuyucuya bütünlüklü şekilde sunulmuştur. Keza okuyucuya kolaylık sağlaması açısından “Dizin” bölümü de yapılarak çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Bu çalışmanın okuyucuya ulaşmasının arka planında bir ekip çalışması olduğunu vurgulamak ve çalışma arkadaşlarıma teşekkür etmek isterim. Bu seminerlere evsahipliği yapan Ada Vakfı (Anadolu Düşünsel Araştırmalar Vakfı) kurucusu değerli dost Tuncer Namlı başta olmak üzere; Fecr Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Hüseyin Nazlıaydın, Badel Yıldırım, Kürşat Ad-sız, Cüneyt Yaşar, Esra Güler Ayhan, Betül Kalender Yaşar, Muhammet Ahmet Tonkuş, Ayşegül Sarıoğlu ve Fecr Yayın Grubu ile Anadolu İlahiyat Akademisi’nde adını sayamadığım emekçi kardeşlerime içten teşekkürlerimi sunuyorum. Bu seminerlerin metin haline getirilmesi sürecinde özveriyle gayret eden editör arkadaşlarım Elif Ensari, Edip Hakkı Erdem ve Abdullah Yasir Can’a ayrıca teşekkür ediyorum. Onların emeği olmasa bu çalışmanın kitaplaşması şüphesiz güç olurdu.

Türkiye’de son yıllarda gelişmekte olan Orta Doğu Çalışmaları sahasına mütevazı bir katkı mahiyetindeki bu çalışmayı okuyucuya emanet ediyor, yeni seminer ve çalışmalarda buluşmayı temenni ediyorum.

Dr. Mehmet Akif KOÇ
Balgat, 30 Ağustos 2026

Modern Orta Doğu Haritası